
ПРАВОВА ВИЗНАЧЕНІСТЬ СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

LEGAL CERTAINTY OF THE STATUS OF THE STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE AS A SPECIAL-PURPOSE LAW ENFORCEMENT AGENCY

Петро Кучерявий¹

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького (вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29001)

Petro Kucheriavyi

Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (46, Shevchenko Str., Khmelnytskyi, 29001)

Отримано: 31.03.2026. Затверджено: 19.05.2026. Опубліковано: 31.05.2026.

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено науково-правовий аналіз правового статусу Державної прикордонної служби України (ДПСУ) як правоохоронного органу спеціального призначення в контексті сучасних безпекових викликів та потреби вдосконалення нормативного регулювання її діяльності. Акцентовано увагу на тому, що чинний Закон України «Про Державну прикордонну службу України» закріплює статус прикордонної служби, проте не містить повноцінного юридичного визначення цього органу як інституції, обмежуючись переважно структурно-організаційною характеристикою. Така законодавча невизначеність ускладнює однозначне тлумачення місця ДПСУ в системі сектору безпеки і оборони, створює прогалини у правозастосуванні та негативно впливає на ефективність міжвідомчої взаємодії з іншими суб'єктами правоохоронної діяльності. Обґрунтовано необхідність розмежування поняття ДПСУ та її організаційної структури

¹ здобувач вищої освіти; orcid 0009-0002-4247-9649, e-mail: kuceravijpetro216@gmail.com

відповідно до вимог законодавчої техніки, а також доцільність закріплення дефініції ДПСУ в окремій статті профільного закону. Особливу увагу приділено доктринальним підходам до розуміння категорії «правоохоронний орган спеціального призначення», яка активно використовується у законодавстві, проте залишається недостатньо унормованою та неоднозначною у науковій літературі. На підставі позицій науковців визначено ключові ознаки органів спеціального призначення, зокрема специфічність завдань у сфері національної безпеки, особливі умови діяльності, підвищені вимоги до персоналу та функціональну спеціалізацію. Зроблено висновок про необхідність подальшого вдосконалення законодавчого регулювання статусу ДПСУ з метою забезпечення правової визначеності, ефективного виконання прикордонних функцій та формування належної моделі демократичного контролю у сфері національної безпеки.

Ключові слова: прикордонна служба; правовий статус; правоохоронний орган; орган спеціального призначення; правова визначеність.

ABSTRACT

This article provides a scientific and legal analysis of the legal status of the State Border Guard Service of Ukraine as a specialized law enforcement agency in the context of contemporary security challenges and the need to improve the regulatory framework governing its activities. The focus is on the fact that the current Law of Ukraine "On the State Border Guard Service of Ukraine" establishes the status of the border guard service but does not provide a comprehensive legal definition of this body as an institution, limiting itself primarily to structural and organizational characteristics. Such legislative ambiguity complicates the unambiguous interpretation of the State Border Guard Service of Ukraine's place within the security and defense sector, creates gaps in law enforcement, and negatively impacts the effectiveness of interagency cooperation with other law enforcement entities. The necessity of distinguishing the concept of the State Border Guard Service and its organizational structure in accordance with the requirements of legislative drafting is substantiated, as is the advisability of enshrining the definition of the State Border Guard Service in a separate article of the relevant law. Particular attention is paid to doctrinal approaches to understanding the category of "special-purpose law enforcement agency," which is actively used in legislation but remains insufficiently standardized and ambiguous in the academic literature. Based on the views of scholars, the key characteristics of special-purpose agencies have been identified, including the specificity of tasks in the field of national security, special operating conditions, heightened requirements for personnel, and functional specialization. The conclusion is drawn that further improvement of the legislative regulation of the status of the State Border Guard Service of Ukraine is necessary to ensure legal certainty, the effective performance of border functions, and the establishment of an appropriate model of democratic control in the field of national security.

Key words: border guard service; legal status; law enforcement agency; special-purpose body; legal certainty.

I. ВСТУП

Становлення України як правової держави в умовах триваючих безпекових викликів зумовлює підвищені вимоги до нормативної визначеності органів, які виконують правоохоронні та безпекові функції. Охорона державного кордону, протидія транскордонній злочинно-

сті, реагування на міграційні та воєнні ризики, забезпечення суверенітету й територіальної цілісності потребують не лише ресурсного посилення відповідних інституцій, а насамперед — чіткого правового конструювання їхнього статусу, компетенції та місця в системі публічної влади. У цьому контексті Державна прикордонна служба України (Держприкордонслужба) посідає ключову роль як суб'єкт, діяльність якого поєднує елементи правоохоронної, безпекової та адміністративно-управлінської функцій держави.

Водночас у чинному правовому регулюванні зберігається концептуальна проблема: законодавче закріплення статусу Держприкордонслужби як «правоохоронного органу спеціального призначення» не супроводжується належним дефінітивним оформленням цієї інституції. Наявна конструкція фактично підміняє юридичне визначення органу переліком його структурних елементів і організаційних характеристик. Такий підхід створює дефіцит правової визначеності на рівні базової категорії, що є критичним для сфери, де компетенційні межі органу безпосередньо впливають на реалізацію владних повноважень, застосування примусових заходів, доступ до спеціальних засобів і зброї, а також на права та свободи людини.

Недостатність нормативної дефініції має низку системних наслідків. По-перше, ускладнюється однозначне позиціонування Держприкордонслужби в архітектоніці сектору безпеки і оборони та в системі органів виконавчої влади, що знижує якість законодавчої узгодженості й управлінської підзвітності. По-друге, виникають передумови для функціонального накладання компетенцій і дублювання повноважень із суміжними суб'єктами, особливо у сферах протидії організованим злочинності, контролю міграційних процесів, забезпечення режимів у прикордонних районах. По-третє, фрагментарність понятійного апарату послаблює ефективність міжвідомчої координації в умовах кризових ситуацій і швидкозмінних загроз, коли правова визначеність компетенції та процедур має вирішальне значення.

Окремою площиною проблеми є відсутність уніфікованого й нормативно визначеного змісту категорії «правоохоронний орган спеціального призначення». Її активне використання в законодавстві поєднується з багатозначністю тлумачень у доктрині та неоднаковістю практичного застосування. Це створює методологічний бар'єр для системного правового аналізу: без визначених критеріїв спеці-

ального призначення неможливо забезпечити сталість класифікації таких органів, коректність законодавчої техніки та прозорість демократичного контролю. У результаті виникає дисбаланс між підвищеною суспільною значущістю прикордонної безпеки та рівнем нормативної деталізації правового статусу органу, який її забезпечує.

З огляду на зазначене, наукове дослідження правового статусу Держприкордонслужби є необхідним не лише для уточнення понятійного апарату адміністративного права, а й для підвищення якості нормативного регулювання в секторі безпеки, де помилки законодавчої конструкції мають критичні наслідки для ефективності державної політики та захисту прав людини. Особливої актуальності це набуває в умовах воєнного стану та інтенсифікації транскордонних ризиків, коли управлінські рішення й правоохоронні заходи мають спиратися на чітко визначені правові підстави, межі компетенції та процедури.

Окремі аспекти розкриття змісту категорії «правовий статус» були предметом наукового аналізу у працях таких дослідників, як: Ю. Битяк, К. Волинка, В. Копейчиков, І. Литвин, Н. Орловська, Н. Матузов, А. Малько, О. Скакун та ін. Водночас у спеціалізованій літературі В. Зьолкою, Р. Ляшуком, А. Мотою, В. Хомою здійснювалися спроби дослідження правового статусу ДПСУ. Проте слід враховувати, що прикордонне відомство перебуває у стані постійного реформування та інституційного розвитку, що зумовлює необхідність подальшого поглибленого осмислення сутності зазначеного поняття у контексті діяльності Держприкордонслужби. Саме це обґрунтовує актуальність даної статті та її наукову значущість.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою статті є комплексне обґрунтування необхідності уточнення нормативного визначення Держприкордонслужби як правоохоронного органу спеціального призначення, а також вироблення концептуальних підходів до удосконалення законодавчої техніки в частині розмежування поняття інституції та її організаційної структури. Досягнення цієї мети передбачає: виявлення дефінітивних прогалин у чинному законі; аналіз наслідків такої невизначеності для правозастосування та управлінської практики; формулювання критеріїв, які мають характеризувати спеціальне призначення правоохоронного органу; обґрунтування напрямів законодавчого вдосконалення.

Наукова новизна дослідження полягає у формуванні аргументованого підходу до нормативного закріплення дефініції «Державна прикордонна служба України» як інституції з одночасним концептуальним розмежуванням дефініції та структурно-організаційного опису, а також у пропозиції щодо конкретизації змісту категорії «правоохоронний орган спеціального призначення» через систему юридично значущих критеріїв. Запропоновані положення спрямовані на підвищення рівня правової визначеності, усунення потенційних колізій і дублювання повноважень та посилення інституційної спроможності Держприкордонслужби в реалізації її функцій у сфері прикордонної безпеки.

Методологічну основу даного дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, застосування яких забезпечило комплексний аналіз правового статусу Держприкордонслужби як правоохоронного органу спеціального призначення та виявлення проблем нормативної визначеності її інституційної природи.

Передусім у роботі використано діалектичний метод пізнання, що дозволив розглянути статус Держприкордонслужби як динамічну правову категорію, яка формується під впливом сучасних безпекових викликів, трансформації сектору безпеки і оборони та розвитку адміністративно-правового регулювання. Завдяки цьому підходу обґрунтовано, що правова визначеність статусу прикордонної служби є необхідною умовою ефективного функціонування державних інституцій у сфері національної безпеки. Ключове значення у дослідженні мав формально-юридичний метод, який застосовано для аналізу положень Закону України «Про Державну прикордонну службу України», зокрема статті 6, що закріплює статус служби як правоохоронного органу спеціального призначення. Використання цього методу дозволило встановити дефінітивні прогалини законодавства, виявити відсутність повноцінного юридичного визначення Держприкордонслужби як інституції публічної влади та оцінити відповідність нормативного викладу вимогам законодавчої техніки.

Для уточнення змісту категорій «правоохоронний орган» та «орган спеціального призначення» застосовано метод доктринального (концептуального) аналізу, який дав змогу систематизувати наукові підходи до визначення спеціалізованих правоохоронних структур, окреслити

їх ключові ознаки та обґрунтувати необхідність нормативного унормування відповідних понять у законодавстві України.

З метою дослідження місця Держприкордонслужби в системі органів сектору безпеки і оборони використано системно-структурний метод, що дозволив розглядати прикордонну службу як елемент цілісного механізму публічного управління у сфері національної безпеки, який поєднує правоохоронні, адміністративно-управлінські та оборонні функції. Це сприяло формуванню комплексного бачення її компетенційних меж та інституційної ролі.

У роботі також застосовано метод функціонального аналізу, завдяки якому визначено специфіку завдань Держприкордонслужби у сфері охорони державного кордону, протидії транскордонній злочинності, забезпечення прикордонної безпеки та участі в обороні держави. Такий підхід дозволив відмежувати прикордонну службу від інших суб'єктів правоохоронної діяльності та обґрунтувати її спеціальне призначення.

Для формування пропозицій щодо вдосконалення законодавства використано метод правового моделювання, що забезпечив розробку проектної дефініції Держприкордонслужби як правоохоронного органу спеціального призначення, а також обґрунтування необхідності редакційного розмежування нормативного визначення служби та опису її організаційної структури.

Таким чином, застосування зазначених методів забезпечило наукову обґрунтованість дослідження, дозволило виявити дефінітивну невідзначеність правового статусу Держприкордонслужби, сформулювати доктринальні висновки щодо її інституційної природи та запропонувати напрями вдосконалення нормативного регулювання діяльності прикордонної служби в умовах сучасних безпекових загроз.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Правовий статус ДПСУ законодавчо визначено як статус правоохоронного органу спеціального призначення. Відповідне положення закріплено у статті 6 Закону України «Про Державну прикордонну службу України»¹. Формально таке нормативне закріплення дозво-

¹ Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/661-15>

ляє віднести службу до системи правоохоронних інституцій держави, проте воно не забезпечує достатнього рівня концептуальної визначеності щодо її правової природи, функціонального призначення та інституційної ролі у структурі сектору безпеки і оборони.

Особливість Держприкордонслужби полягає в тому, що її діяльність має комплексний характер: вона одночасно реалізує правоохоронні, безпекові, адміністративно-управлінські та оборонні функції, що зумовлює підвищені вимоги до нормативної деталізації її статусу. У сучасних умовах збройної агресії, посилення транскордонних загроз, активізації незаконної міграції та організованої злочинності прикордонна безпека набуває стратегічного значення. Саме тому, правова визначеність статусу органу, який забезпечує охорону державного кордону, виступає не лише теоретичним питанням адміністративного права, а й практичною передумовою ефективної державної політики.

Разом із тим аналіз положень профільного закону дає підстави стверджувати, що законодавець фактично не сформулював повноцінного юридичного визначення Держприкордонслужби як державної інституції. Закон лише побічно згадує про службу, переважно у зв'язку з описом її організаційної побудови та структурних компонентів. Зокрема, у частині третій статті 6 встановлено, що центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони державного кордону, його територіальні органи та інші підрозділи Держприкордонслужби є юридичними особами, мають печатки із зображенням Державного Герба України, рахунки у банківських установах, у тому числі в іноземній валюті¹.

Такі характеристики засвідчують організаційну самостійність елементів системи Держприкордонслужби та їхню функціональну автономію в межах публічного управління. Водночас, вони не розкривають сутнісних ознак Держприкордонслужби як правоохоронного органу, не визначають її основного призначення, принципів діяльності, компетенційних меж та місця у системі органів державної влади. У цьому проявляється ключова дефінітивна прогалина, яка полягає в тому, що законодавець описує зовнішню організаційну оболонку служби, але не формулює її понятійного ядра.

¹ Там само.

Формулювання, яке міститься у законі (*«Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення і має таку загальну структуру...»*), не відповідає вимогам класичної юридичної дефініції. Воно є радше структурно-описовою конструкцією, ніж понятійним визначенням. Закон не пояснює, які саме завдання становлять основу діяльності служби, які функції є визначальними, а також у чому полягає специфіка її правового статусу порівняно з іншими суб'єктами правоохоронної діяльності.

З позицій законодавчої техніки дефініція державного органу повинна відображати принаймні три ключові компоненти:

- його місце у системі публічної влади;
- функціональне призначення;
- основні напрями компетенції.

Відсутність таких елементів у профільному законі породжує правову невизначеність, яка має не лише теоретичні, але й прикладні наслідки. Адже у сфері прикордонної діяльності реалізація владних повноважень нерозривно пов'язана із застосуванням адміністративного примусу, обмеженням свободи пересування, здійсненням контролю, оперативно-службовими заходами. У таких умовах нечіткість правового статусу органу створює ризики колізій компетенції та порушення принципу пропорційності державного втручання.

З наукової точки зору, така дефінітивна невизначеність породжує низку негативних наслідків. По-перше, вона ускладнює чітку класифікацію Держприкордонслужби в системі сектору безпеки і оборони України, що особливо актуально в умовах трансформації державної безпекової політики. По-друге, відсутність однозначного нормативного визначення послаблює ефективність міжвідомчої взаємодії Держприкордонслужби з іншими органами, зокрема Національною поліцією, Службою безпеки України, Збройними силами України, прокуратурою. По-третє, фрагментарність понятійного апарату створює ризики правової невизначеності у правозастосуванні, що суперечить принципу верховенства права як базовій засаді демократичного врядування.

З огляду на це, доцільним, на нашу думку, є законодавче закріплення визначення ДПСУ в окремій нормі (наприклад, у статті 1 профільного закону), як це властиво ключовим інституціям публічної влади. Така дефініція повинна відображати функціональне призначення служби, її місце в системі органів виконавчої влади, завдання

у сфері охорони державного кордону, протидії транскордонній злочинності та забезпечення національної безпеки. Водночас статтю 6 доцільно редакційно спрямувати саме на визначення організаційної структури Держприкордонслужби, що відповідатиме логіці правотворення та вимогам законодавчої техніки.

Проблема нормативного визначення Держприкордонслужби неодноразово підкреслювалася в доктрині адміністративного права. Так, зокрема, М. О. Король пропонує розглядати Держприкордонслужби як централізовану систему органів і підрозділів, які функціонують у масштабах усієї держави та виконують спільну функцію — забезпечення недоторканності державного кордону, захисту територіальної цілісності, національної безпеки на прикордонних рубежах, а також реалізації суверенних прав України у виключній (морській) економічній зоні¹.

Таким чином, вважаємо за необхідне надати власне визначення поняття Держприкордонслужби: *Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення, що функціонує у системі Міністерства внутрішніх справ України та здійснює комплекс завдань, пов'язаних з охороною і захистом державного кордону, забезпеченням прикордонної безпеки, протидією транскордонній злочинності, участю в обороні держави, а також реалізацією державної політики у сфері охорони державного кордону, гарантування суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки України як на кордоні, так і у межах виключної (морської) економічної зони.*

У зв'язку з викладеним, доцільним видається внесення відповідних змін до законодавства, а саме: по-перше, доповнення статті 1 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» окремою нормою, якою термін «Державна прикордонна служба України» визначатиметься як правоохоронний орган спеціального призначення у системі МВС, що виконує завдання з охорони державного кордону, забезпечення прикордонної безпеки, протидії транскордонним загрозам, участі в обороні держави та реалізації державної політики у відповідній сфері. По-друге, з метою дотримання вимог законодавчої техніки

¹ Король М. О. (2011). Адміністративно-правове регулювання системи Державної прикордонної служби України. *Форум права*. № 2. С. 446–450. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_2_69.pdf

та розмежування поняття інституції й опису її організаційної побудови, пропонується редакційно уточнити статтю 6, замінивши формулювання *«Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення і має таку загальну структуру...»* на конструкцію *«Організаційна структура Державної прикордонної служби України включає...»*, що забезпечить чіткість і логічну послідовність нормативного викладу.

Окремого наукового аналізу потребує і законодавчий термін «правоохоронний орган спеціального призначення», який використовується щодо Держприкордонслужби. Його зміст залишається недостатньо визначеним, оскільки в законодавстві України відсутнє уніфіковане поняття як *«правоохоронного органу»*, так і *«органу спеціального призначення»*. Це створює доктринальні дискусії та ускладнює систематизацію правоохоронної системи загалом.

У науковій літературі підкреслюється, що категорія *«спеціальне призначення»* повинна мати не декларативний, а юридично змістовний характер. Її застосування має ґрунтуватися на чітких критеріях, які дозволяють відмежувати органи спеціального призначення від загально-правоохоронних інституцій. В іншому випадку законодавче використання цього терміну перетворюється на формальну характеристику без належного нормативного наповнення.

На думку М. О. Король, спеціальне призначення правоохоронного органу повинно визначатися через низку ознак, серед яких ключовими є: специфічність покладених завдань, особливі умови проходження служби, обмежений доступ до неї, високі вимоги до професійної підготовки персоналу, а також безпосередній зв'язок із забезпеченням національної безпеки¹. Таким чином, орган спеціального призначення відрізняється не лише сферою діяльності, а й особливим правовим режимом функціонування, підвищеним рівнем відповідальності та специфічними вимогами до кадрового складу.

Зазначені критерії мають принципове значення для розуміння правової природи Держприкордонслужби. Прикордонна служба здійснює діяльність у специфічних умовах — у прикордонних районах, на мор-

¹ Король М. О., Демчик Н. П. (2020). Нормативно-правове регулювання місця Державної прикордонної служби України в механізмі держави. *Visegrad Journal on Human Rights*. No. 6(1). pp. 329–334.

ських ділянках державного кордону, у пунктах пропуску, а в умовах воєнного стану — також у зоні бойових дій або в районах підвищеної безпекової загрози. Саме ці обставини зумовлюють необхідність нормативного уточнення її статусу як органу спеціального призначення, адже функціонування Держприкордонслужби пов'язане з виконанням завдань, що виходять за межі класичної моделі поліцейської діяльності.

У працях С. М. Ківалова акцентується функціональний підхід до класифікації правоохоронних органів, де спеціалізовані структури, зокрема Держприкордонслужба, відмежовуються від загально-правоохоронних інституцій за характером компетенції та завдань¹. Такий підхід дозволяє розглядати прикордонну службу як суб'єкта, що виконує не лише правоохоронні функції, але й функції державної безпеки, які мають стратегічний характер.

Водночас слід зауважити, що відсутність у законодавстві чіткого визначення поняття «*правоохоронний орган спеціального призначення*» створює ситуацію, коли різні інституції можуть бути віднесені до цієї категорії без єдиних критеріїв. Це ускладнює питання підзвітності, контролю, розмежування компетенції та взаємодії між суб'єктами сектору безпеки. В умовах гібридних загроз та транснаціональної злочинності така невизначеність може мати практичні наслідки у вигляді дублювання повноважень або навпаки — утворення «сірих зон» відповідальності.

Науковцями справедливо підкреслюється на певній відокремленості правоохоронних органів у системі державних органів залежно від їхніх конкретних функцій та призначення в механізмі охорони права². Саме тому і є підстави відокремити і Держприкордонслужбу як особливий інституційний сегмент, що поєднує риси правоохоронного органу та органу безпеки, а тому потребує спеціального нормативного підходу до визначення її статусу.

Таким чином, наявні підстави стверджувати, що категорія «*правоохоронний орган спеціального призначення*» потребує подальшого

¹ Ківалов С. В., Біла Л. Р. (2002). Адміністративне право України: навч.-метод. посіб. (2-ге вид., перероб. і доп.). Одеса: Юридична література. 312 с.

² Голодник Ю. (2023). Правоохоронні органи в механізмі забезпечення прав і свобод громадян та безпеки держави. *Юридичний вісник*. 2023. № 3. С. 106–112. URL: <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2023.13>

нормативного вдосконалення, а статус Держприкордонслужби — чіткого законодавчого визначення. Запровадження уніфікованих дефініцій і критеріїв спеціального призначення сприятиме підвищенню рівня правової визначеності, уникненню дублювання повноважень та формуванню ефективної моделі взаємодії правоохоронних структур у сучасних умовах гібридних загроз і збройної агресії.

У цьому контексті доцільним видається закріплення в законодавстві не лише поняття Держприкордонслужби, але й базових ознак, які характеризують її як орган спеціального призначення. Такий підхід забезпечить:

- системність правового регулювання сектору безпеки і оборони;
- однозначність компетенційних меж Держприкордонслужби;
- підвищення ефективності міжвідомчої координації;
- відповідність принципу правової визначеності як складової верховенства права.

Окрім того, законодавче уточнення статусу Держприкордонслужби має значення і для забезпечення демократичного контролю за діяльністю органів спеціального призначення. У правовій державі інституції, які наділені правом застосування примусу та виконують завдання у сфері національної безпеки, повинні функціонувати в умовах прозорості, чітко визначеної компетенції та підзвітності суспільству. Саме тому, нормативна визначеність статусу прикордонної служби є не лише організаційним питанням, а й важливим елементом гарантування прав людини та забезпечення балансу між безпекою і свободою.

Отже, Державна прикордонна служба України становить особливий сегмент публічної влади, покликаний діяти в умовах підвищених безпекових ризиків. Її правовий статус має бути унормований на засадах системності, прозорості, відповідності міжнародним стандартам та вимогам демократичного контролю, що забезпечить ефективність діяльності служби та її підзвітність у межах правової держави.

Важливо підкреслити, що проблема нормативної невизначеності статусу Держприкордонслужби має не лише теоретико-доктринальний характер, а й безпосередньо пов'язана із якістю законодавчого регулювання у сфері національної безпеки. У сучасній правовій державі дефінітивна чіткість виступає однією з базових вимог законодавчої техніки, оскільки саме через нормативні визначення забезпечується

однозначність правозастосування, передбачуваність діяльності органів публічної влади та недопущення довільного розширення компетенції.

Юридична конструкція, за якої ключовий суб'єкт сектору безпеки визначається лише через загальну вказівку на його «спеціальне призначення» без розкриття змісту цього поняття, не відповідає принципу правової визначеності. Відсутність чіткої дефініції створює ситуацію, коли правовий статус органу залежить від розширювального тлумачення, що може змінюватися залежно від управлінської практики або політичного контексту. У сфері прикордонної безпеки, де орган здійснює контрольні, адміністративно-примусові та оперативно-службові заходи, така невизначеність є особливо небезпечною, оскільки впливає на баланс між інтересами державної безпеки та гарантіями прав і свобод людини.

Крім того, дефінітивна прогалина у законодавстві щодо Держприкордонслужби негативно впливає на ефективність формування єдиної державної політики у сфері прикордонної безпеки. Умови воєнного стану, гібридні загрози, зростання транскордонної злочинності об'єктивно потребують не лише посилення функціональних можливостей служби, але й нормативного уточнення її ролі як інституції, що виконує стратегічні завдання в межах сектору безпеки і оборони. Відсутність такого уточнення ускладнює інтеграцію Держприкордонслужби в загальну систему координації державних органів, а також створює ризики дублювання або конкуренції компетенцій між суміжними суб'єктами.

Особливої актуальності набуває питання розмежування правоохоронної та безпекової складової діяльності Держприкордонслужби. Прикордонна служба виконує функції, які виходять за межі класичного правоохоронного реагування, оскільки пов'язані із захистом державного суверенітету, оборонними завданнями, участю у забезпеченні режиму воєнного стану, протидією загрозам національній безпеці на державному кордоні. Саме тому її статус має бути визначений не лише як формально правоохоронний, але й як інституційно безпековий, що потребує спеціального нормативного підходу.

У цьому контексті законодавче закріплення поняття Держприкордонслужби та уточнення критеріїв *«спеціального призначення»* дозволить забезпечити системність правового регулювання, підвищити прозорість компетенції органу та створити належні умови для демо-

кратичного контролю. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку європейських моделей сектору безпеки, у яких органи, наділені спеціальними повноваженнями, функціонують виключно в межах чітко визначеного нормативного мандату, що мінімізує ризики правової невизначеності та підвищує довіру суспільства до інституцій державної влади.

Таким чином, удосконалення законодавчого визначення статусу Держприкордонслужби є не лише питанням уточнення дефініції, а й необхідною умовою формування ефективної, узгодженої та правової моделі прикордонної безпеки України, здатної адекватно реагувати на сучасні виклики та забезпечувати належний рівень захисту державних і суспільних інтересів.

IV. ВИСНОВКИ

У підсумку слід зазначити, що законодавче визначення Державної прикордонної служби України як правоохоронного органу спеціального призначення не відповідає вимогам повноцінної юридичної дефініції, оскільки фактично зводиться до опису організаційної структури та статусу її підрозділів, не розкриваючи сутності служби як державної інституції. Встановлено, що відсутність нормативно закріпленого поняття Держприкордонслужби унеможливорює однозначне визначення її функціонального призначення та місця в системі органів публічної влади, що особливо значуще для органу, який реалізує владні повноваження у сфері прикордонної безпеки та національної оборони. Дефінітивна невизначеність породжує практичні труднощі у правозастосуванні, зокрема у сфері розмежування компетенції, визначення меж адміністративного примусу та забезпечення належної координації з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Використання законодавцем категорії «правоохоронний орган спеціального призначення» потребує нормативного уточнення, оскільки відсутність уніфікованих критеріїв спеціального призначення призводить до багатозначності тлумачення та фрагментарності правового регулювання.

У зв'язку з цим аргументовано доцільність закріплення поняття Держприкордонслужби в окремій нормі профільного закону із одночасним розмежуванням дефініції служби та її структурної побудови. Такий підхід забезпечить підвищення рівня правової визначеності, систематизацію статусу Держприкордонслужби як суб'єкта прикор-

донної безпеки та створить нормативні передумови для ефективної взаємодії органів спеціального призначення в умовах сучасних безпекових загроз.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Голодник Ю. (2023). Правоохоронні органи в механізмі забезпечення прав і свобод громадян та безпеки держави. *Юридичний вісник*. № 3. С. 106–112. URL: <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2023.13>
2. Король М. О. (2011). Адміністративно-правове регулювання системи Державної прикордонної служби України. *Форум права*. № 2. С. 446–450. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_2_69.pdf
3. Король М. О., Демчик Н. П. (2020). Нормативно-правове регулювання місця Державної прикордонної служби України в механізмі держави. *Visegrad Journal on Human Rights*. No. 6(1). pp. 329–334.
4. Ківалов С. В., Біла Л. Р. (2002). Адміністративне право України: навч.-метод. посіб. (2-ге вид., перероб. і доп.). Одеса: Юридична література. 312 с.
5. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/661-15>

REFERENCES

1. Holodnyk Yu. (2023). Pravookhoronni orhany v mekhanizmi zabezpechennya prav i svobod hromadyan ta bezpeky derzhavy [Law enforcement agencies in the mechanism of ensuring the rights and freedoms of citizens and the security of the state]. *Legal Bulletin*. No. 3. pp. 106–112. URL: <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2023.13> [in Ukrainian].
2. Korol M. O. (2011). Administratyvno-pravove rehulyuvannya systemy Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny [Administrative and legal regulation of the system of the State Border Service of Ukraine]. *Forum of Law*. No. 2. pp. 446–450. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_2_69.pdf [in Ukrainian].
3. Korol M., Demchik N. (2020). Normative legal regulation of the place of the state border guard service of Ukraine in the state mechanism. *Visegrad Journal on Human Rights*. No. 6(1). pp. 329–334. [in Ukrainian].
4. Kivalov S. V., Bila L. R. (2002). Administratyvne pravo Ukrayiny: navch.-metod. posib. [Administrative Law of Ukraine: Teaching and Methodological Manual] (2nd ed., revised and supplemented). Odessa: Legal Literature. 312 p. [in Ukrainian].
5. On the State Border Guard Service of Ukraine: Law of Ukraine No. 661-IV of April 3, 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15> [in Ukrainian].